

GIỚI THIỆU SÁCH MỚI

Chữ Nho & Đời Sống Mới

(bìa cứng, 729 trang, \$25.00)

Nguyễn Ngọc Phách

xuất bản năm 2004 với sự giúp đỡ của

Tổ-hợp Xuất-bản Miền Đông Hoa-kỳ

2607 Military Road

Arlington, VA 22207

703-525-4538

Giáng Sinh vừa qua, trên đường cùng gia đình sang văn cảnh tại Mỹ Tây Cơ, tôi có ghé tiệm sách Tự Lực tại Little Saigon và ngẫu nhiên mua được cuốn *Chữ Nho & Đời Sống Mới* với tựa đề phụ *Thành-ngữ Hán-Việt Thông-dụng* của Giáo Sư Nguyễn Ngọc Phách. Một bất ngờ thích thú biết bao! Ngờ đâu tôi vừa mua tặng cho chính tôi một món quà Giáng Sinh tuyệt diệu. Là người mê chữ nghĩa, tôi đã không thể buông cuốn sách trong suốt tuần lễ thăm viếng Nam California và Mỹ Tây Cơ. Tôi ôm ấp món quà ấy trong khách sạn, trên xe buýt, trên máy bay, và thích nó đến nỗi phải thông báo ngay cho lớp Hán-Việt do Viện Việt Học hỗ trợ trên Internet! Kinh nghiệm thú vị này khiến tôi nhớ lại thuở xa xưa khi kiếm ra cuốn *Benét's Reader's Encyclopedia* của nhà xuất bản Harper-Collins khi còn là sinh viên vào thập niên 1960, và gần đây hơn khi kiếm ra cuốn *The American Heritage Dictionary of Idioms* của Christine Ammer do công ty Houghton Mifflin xuất bản năm 1997, để giới thiệu cho các sinh viên quốc tế của tôi nơi tôi dạy học.

Chữ Nho & Đời Sống Mới hấp dẫn từ đầu đến cuối, qua hằng hà sa số các thành ngữ Hán-Việt xếp theo mẫu tự, từ “a di đà phật” tới “yếu thọ bất nhị”. Kiến thức quảng bác bao trùm cả đông lẫn tây cộng với cái duyên mặn mà và lòng chân thành lồ lộ của Nguyễn quân trong những lời bàn rộng cho các thành ngữ trong sách làm người đọc như tôi thực sảng khoái. Xin đan cử lời bàn rộng của Nguyễn quân trong thành ngữ “đa nam, đa thọ, đa phú” (trang 132) có nghĩa đông con trai, lắm tuổi, nhiều của – lời chúc đầu năm ông cha ta đời xưa rất thích: *Theo sách TRANG-TỬ BÍCH thì khi Vua Nghiêu đi chơi đất Hoa, nhà vua được viên quan trấn giữ biên thù chúc như vậy thì ông đã trả lời: Đa nam đa ưu, đa thọ đa nhục, đa phú đa oán (lắm con trai thì lo sợ nhiều, sống lâu thì nhục nhã nhiều, càng giàu có thì càng thêm người oán hận). Cũng có khi câu này được rút ngắn là “Đa nam đa cụ, đa thọ đa nhục (con lắm, sợ nhiều, sống lâu, nhục lắm). Nhưng ra vẻ người Á Đông vẫn thích mấy lời chúc*

này nên đến giờ người đã sang đến Mỹ mà còn chơi tranh và tượng **Tam Đa** (*the three abundancies*). Tranh loại này thường vẽ ba ông già diện-mạo phúc hậu, một ông bế cháu (**đa nam**), một ông râu dài chấm rốn tay cầm trái đào (**đa thọ**), và một ông trong bộ vệ, giàu có (**đa phú**). Tranh Tam Đa còn được gọi là tranh **Phúc, Lộc, Thọ**, một khái niệm rất được người Việt mến chuộng nên ở đâu cũng có Cù-xá Tam Đa.

Lỗi làm việc của Nguyễn quân nhất quán và hệ thống hóa, khiến cuốn sách dễ dùng (user-friendly). Mỗi mục từ là một thành ngữ Hán-Việt được viết bằng chữ quốc ngữ, và nằm ngay phía dưới là các chữ nho tương ứng viết dạng phần thể chân phương. Rồi nghĩa đen từng chữ nho được chuyển qua tiếng Việt, tiếp theo là ý nghĩa toàn thể của thành ngữ được giải thích rõ ràng, có khi kèm theo các thành ngữ tiếng nôm tương đương, và sau cùng là một giải thích súc tích bằng tiếng Anh hàn lâm. Chẳng hạn thành ngữ “hữu danh vô thực” (trang 207) được cắt nghĩa như sau: [*hữu* có, *danh* tên, *vô* không, *thực* thực]. Chỉ có hư danh chứ không có thực quyền – như CỐ TIẾNG MÀ KHÔNG CÓ MIẾNG [Quốc-ngữ]: *It is so in name but not in reality > merely nominal*. Tác giả đã bỏ ra nguyên một năm chỉ để hoàn tất phần Sách-dẫn & Cách Dùng dài 116 trang, in trong phần cuối cuốn sách. Cứ xem sự phong phú bát ngàn của nội dung, bảng liệt kê Sách & Tư-Liệu Tra-Cứu (trang 612) với những nguồn thông tin khả tín, và sự kỹ lưỡng, căn cơ của phần Sách-dẫn (Index) để người sử dụng cuốn sách có thể “kiểm-tra cả hàng ngang lẫn hàng dọc”, tôi thiết nghĩ bộ sách tra cứu nghiêm túc này hẳn phải là kết quả khá nhiều năm của một “labor of love”, một nỗ lực rất đáng phục. Tôi đã dùng cái “index” này và thấy nó hữu ích lắm, như trong một textbook đại học vậy. Vốn thích những điển tích trong Truyện Kiều lấy từ văn chương Trung Hoa, cho nên tôi thử kiểm tra câu may xem Thôi Hộ có được Nguyễn quân “chiếu cố” ở trong “index” hay không. Rất vui khi thấy mục từ “Thôi Hộ, 309” nằm trong trang 705! Mở trang 309 ra, tôi thấy quả nhiên đại danh Thôi Hộ đời Đường và bài thơ bất hủ “Đề Tích Sở Kiến Xứ” của ông đã được đề cập một cách ngắn và gọn trong thành ngữ “nhân diện đào hoa” như một điển tích cho Truyện Kiều.

Phương pháp giáo dục ngày nay tại Hoa Kỳ nhắc nhở điều này: Vai trò lý tưởng của người đi học là một “nhà thám hiểm” (explorer), vì vậy các nhà giáo, các sách giáo khoa phải cung cấp những phương tiện, những cơ hội cho các “nhà thám hiểm” ấy tự khám phá ra những điều mới lạ trong cuộc hành trình học hỏi một cách vui thú đầy hưng phấn. Tài liệu học tập tốt nhất khi nó là tổng hợp của các bộ môn khác nhau cùng chuyên tâm một vấn đề, vì sự hiểu biết phát triển mạnh nhất qua những mối liên quan tri thức. Vì lý do này, một bài học hữu hiệu phải là một “đơn vị chủ đề” (thematic unit) được khai phá từ nhiều khía cạnh. Vô tình hay hữu ý, rất nhiều mục từ trong *Chữ Nho & Đời Sống Mới* phản ánh triết lý giáo dục vừa kể. Tra cứu các thành ngữ Hán-Việt trong sách này chẳng khác gì bước vào một “cuộc hành-trình xa xôi nhưng đầy hoa thơm cỏ lạ” (như lời Nguyễn quân trong phần Sách-dẫn &

Cách Dùng), mặc dù cùng trong lời nói ấy ông cũng đã khuyến khích độc giả hãy “kiên tâm trì trí”. Những “hoa thơm cỏ lạ” ấy là những phần thưởng, những chiến thắng cho các nhà thám hiểm trí tuệ đang cố gắng về nguồn văn học quê mẹ, và vì thế mà lời khuyên “kiên tâm trì trí” có khi chẳng còn cần thiết nữa đâu! Nhiều mục từ có thể được coi như những “đơn vị chủ đề” thượng hạng, trong đó những mối quan hệ kiến thức trong các lãnh vực văn chương, triết học, chánh trị được thực hiện một cách tự nhiên, qua những lời bàn rộng ra của tác giả. Tôi xin đưa ra thành ngữ “thiên hạ vi công”(một mục từ trong sách, trang 479) như một thí dụ. Bốn chữ này đã là một dấu hỏi trong trí não tôi nhiều năm nay, từ khi tôi thấy chúng được viết lớn trên nóc một cổng dẫn vào Chinatown ở thành phố New York. Làm một hành động “thám hiểm” nho nhỏ, tôi hỏi một người bạn trí thức gốc Trung Hoa thì được biết câu ấy là của Tôn Dật-tiên, nhưng chưa hài lòng vì không biết chút nào về ngữ cảnh (context) của nó. Lời giải thích gọng gàng của Nguyễn quân làm tôi rất hài lòng với sự hiểu biết mới của thành ngữ “thiên hạ vi công”, đặc biệt là các chi tiết sau đây: *Thành ngữ này thực ra chỉ là phần chót của một câu Tôn Dật-tiên viết ngay trong đầu bài nói về Thuyết Đại Đồng: **Đại đạo chi hành dã, thiên hạ vi công, Đạo Trời được thi hành thì thiên hạ là của chung mọi người. Cũng nên biết là trong cuốn AN ALBUM IN MEMORY OF DR. SUN YAT-SEN, soạn-giả Tôn Tuệ-phương (Sui-fong Sun), cháu nội ông, đã dịch câu trên là : When the Great Way prevails, the world community is equally shared by all. Lý-thuyết chính-trị của Tôn Văn thường được người đời gọi là chủ-nghĩa Tam Dân (Dân-tộc, Dân-quyền, Dân-sinh).***

Chữ Nho & Đời Sống Mới, tóm lại, là một kho tàng kiến thức đầy hoa thơm cỏ lạ trong các lãnh vực ngôn ngữ, văn chương, triết học, và chính trị đang chờ đón những nhà thám hiểm trí tuệ. Mặc dù cuốn sách quý này được tác giả nhắm vào giới trẻ Việt Nam sinh trưởng tại phương Tây cho nên không giỏi tiếng Việt, sự ích lợi của nó không có biên giới. Ai ai muốn trau dồi tiếng Việt đều cần cuốn sách tra cứu này. Phải chăng vì đức khiêm tốn mà Nguyễn quân đã đặt tên phụ cho cuốn sách là *Thành-ngữ Hán-Việt Thông-dụng*? Theo tôi, gọi nó là *Thành-ngữ Hán-Việt Tinh-túy* cũng không phải là quá đáng đâu.

Đàm Trung Pháp
Giáo Sư Thực Thụ (Ngữ Học)
Phân Khoa Giáo Dục
Texas Woman's University